

EDWARD HALLETT CARR
Komintern ve İspanya İç Savaşı

The Comintern and The Spanish Civil War

© 1984 Edward Hallett Carr

© 1983, 1984 Tamara Deutscher

Bu kitabın yayın hakları

Akcılı Telif Hakları Ajansı aracılığıyla alınmıştır.

İletişim Yayınları 1459 • Tarih Dizisi 58

ISBN-13: 978-975-05-0745-8

© 2010 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2010, İstanbul

EDITÖR Levent Cantek - Kerem Ünüvar

KAPAK Suat Aysu

KAPAKTAKI AFIŞ Josep Renau, “Obreros, Campesinos, Soldados,
Intelectuales Reforzad Las Filas Del Partido Comunista”, 1936-1939

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Begüm Güzel

DİZİN Özgür Yıldız

BASKI ve CİLT Sena Ofset

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 03 21

İletişim Yayınları

Binbirdirek Meydanı Sokak İletişim Han No. 7 Çağaloglu 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

EDWARD HALLETT CARR

Komintern ve İspanya İç Savaşı

The Comintern and The Spanish Civil War

YAYINA HAZIRLAYAN *Tamara Deutscher*

ÇEVİREN *Ali Selman*

i l e t i ŝ i m

EDWARD HALLETT CARR 28 Haziran 1892'de Londra'da doğdu. 3 Kasım 1982'de Cambridge'de öldü. 1916'da Dışişleri Bakanlığı'nda çalışmaya başladı. 1919'da İngiliz delegasyonu ile Versailles Konferansı'na katıldı. İngiliz Dışişleri Bakanlığı'nda kurulan Sovyetler Birliği Dairesi'nde çalışmalarını sürdürdü. 1936'da bakanlıktan ayrılarak, çeşitli üniversitelerde öğretim üyeliği yaptı. 1941-46 yılları arasında *The Times*'de yayın yönetmen yardımcısı olarak çalıştı. Carr'a göre tarihçi, olguları ya da kişisel yorumunu öne çıkarmamalı, tarihçi ile olgular arasındaki karşılıklı ve kesintisiz etkileşim sürecinde, bugün ile geçmiş arasındaki diyalogu sürekli kılmalıdır. Bu nedenle tarihçi, sunduğu olguların doğruluğunu kanıtlamanın ötesinde, araştırdığı konuyla ilgili bilinen ya da bilinebilecek tüm verileri ele almak zorundadır. Başlıca Eserleri: *Dostoyevsky*, 1931 [*Dostoyevski*, çev. Ayhan Gerçekler, İletişim Yay., 2000]; *The Romantic Exiles*, 1933 [*Romantik Sürgünler*, çev. Şamil Beştoş, Ciziyazıları Yay., 2001]; *Karl Marx*, 1934 [*Karl Marx*, çev. Uygur Kocabaşoğlu, İletişim Yay., 2010]; *International Relations Since the Peace Treaties*, 1937 ("Barış Antlaşmalarından Sonra Uluslararası İlişkiler"); *Michael Bakunin*, 1927 [*Michael Bakunin*, çev. Pelin Sıral, İletişim Yay., 2008]; *The Twenty Years' Crises, 1919-1939*, 1939 ("Yirmi Yıllık Bunalım, 1919-1939"); *Britain: A Study of Foreign Policy from Versailles to the Outbreak of War*, 1939 ("İngiltere'nin Versailles Antlaşmasından Savaşın Başlamasına Dek İzlediği Dış Politika Üzerine Bir Çalışma"); *Conditions of Peace*, 1942 ("Barış Koşulları"); *Nationalism and After*, 1945 [*Milliyetçilik ve Sonrası*, çev. Osman Akınhay, İletişim Yay., 1999]; *The Soviet Impact on the Western World*, 1946 ("Sovyetler'in Batı Dünyası Üzerine Etkisi"); *Studies in Revolution*, 1950 ("Devrim Üzerine Çalışmalar"); *The Bolshevik Revolution, 1917-1923*, 3 cilt, 1950-1953 [*Bolşevik Devrimi*, 3 cilt, çev. Orhan Suda (I-II), çev. Tuncay Birkan (III), Metis Yay., 1989-2004]; *The New Society*, 1951 ("Yeni Toplum"); *German-Soviet Relations Between the Two World Wars*, 1951 ("İki Dünya Savaşı Arasında Sovyet-Alman İlişkileri"); *The Interregnum 1923-1924*, 1954 ("İktidar Boşluğu Dönemi 1923-1924"); *Socialism in One Country 1924-1926*, 3 cilt, 1958-1964 ("Tek Ülkede Sosyalizm 1924-1926"); *What is History?*, 1961 [*Tarih Nedir?*, çev. Misket Gizem Gürtürk, İletişim Yay., 2004]; *1917: Before and After*, 1969 (1917: Öncesi ve Sonrası, çev. Begüm Adalet, Birikim Yay., 2007); *Foundations of a Planned Economy* (1. cilt R.W. Davies ile), 3 cilt, 1969-1978 ("Planlı Ekonominin Temelleri"); *The Russian Revolution from Lenin to Stalin*, 1979 [*Lenin'den Stalin'e Rus Devrimi 1917-1929*, çev. Levent Cinemre, Mer Yay., 1992]; *From Napoléon to Stalin*, 1980 ("Napoléon'dan Stalin'e"); *The Twilight of the Comintern*, 1982 [*Komintern'in Alacakaranlığı 1930-1935*, çev. Uygur Kocabaşoğlu, İletişim Yay., 2010].

İÇİNDEKİLER

<i>KISALTMALAR</i>	6
Sunuş • ÖMER LAÇİNER.....	9
E. H. Carr: Kişisel Hatıralar • TAMARA DEUTSCHER.....	21
Giriş • TAMARA DEUTSCHER	35
1 Prelüd	41
2 Saldırı	53
3 Müdahale Etmeme Komitesi	67
4 Savunmada Çatlaklar	91
5 Diplomatik Hesaplar	103
6 “Yeni Tip Bir Demokrasi”	113
7 Yenilgiyi Tatmak	131
NOT A Stalin ile Largo Caballero Arasında Yazışmalar	157
NOT B Palmiro Togliatti'nin, Moskova Komünist Enternasyonal Karargâhı'na Gönderdiği Gizli Raporlardan Seçmeler	161
<i>DİZİN</i>	181

Giriş

TAMARA DEUTSCHER

Bu kitap yazarının ölümünden sonra yayımlanmıştır. E.H. Carr, 3 Kasım 1982’de doksan yaşında öldüğünde geride bıraktığı pratik olarak bitmiş elyazmaları, aslında tam olarak baskıya hazır değildi.

Komintern’in ortadan kalktığı 1943 yılına kadar olan dönemde tüm “uzantılarıyla” ilişkilerini inceleme isteği, E.H. Carr’ın anıt eseri *Tarih [Sovyet Rusya Tarihi]* ve diğer çalışmalarını bilenlere şaşırtıcı gelmez. Bu konuda çok fazla materyal hazırlamıştır. Bir dönem, tüm emeğini savaş yılları ve hemen sonrası tarihine hasretmeyi düşünmüştür. Eğer gerçekleştirebilseydi bu, yazarın ön baskılarını görme mutluluğuna eriştiği, Aralık 1982’de basılan *The Twilight of Comintern, 1930-1935* kitabının devamı niteliğinde olacaktı.

The Twilight of Comintern, 1935 yılında, 1928’de yapılandırılan yedi yıl sonra oldukça gecikmeli 7. Kongre ile sona ermektedir. Bu kongrede ileri bir tarihte toplanacak kongreyi organize etmekle yükümlü bir Yürütme Komitesi oluşturulsa da, 7. Kongre son kongre olmuştur. 8. Kongre hiçbir zaman gerçekleşmemiştir. Kuruluşunda, gelecekteki dünya

devriminin merkezî idari birimi olarak tasarlanan Komintern, tüm Avrupa'da ölümcül karşı-devrim tehdidi proletaryanın karşısına dikildiğinde, gücünü kaybetmiştir.

E.H. Carr, uzun ve üretken yaşamında, seksenli yaşlarının sonuna doğru önüne koyduğu hedeflerin büyüklüğünden bunalmıştı. Çağdaş tarihin en fırtınalı dönemine ait belge yığını, her zamanki titizliğiyle elden geçirmesi giderek daha zor oluyordu. Araştırmalarının ve yazılarının kapsamını daraltması gerektiği acı gerçeğinin farkındaydı. Sonuçta, Komintern ve İspanya İç Savaşı'nın hikâyesi, çok kapsamlı çalışmasının bir bölümü olacak iken, 1981'de bir gün isteksizce, kalan gücünü bu tarih parçası üzerine yoğunlaştırdı. Onu bu plan değişikliğine ikna eden, yaklaşmakta olan Büyük Çatışma'nın hem provası hem de başlangıcı olması nedeniyle, İspanya İç Savaşı'nın daha yakından bakılmayı hak etmesiydi. Ayrıca, başta Togliatti'nin İspanya'dan Moskova'daki Komünist Enternasyonal Karargâhı'na gönderdiği gizli belgeler olmak üzere, yeni belgelerin ortaya çıkması da, bu kararında etkili oldu.

Ancak bu kitabın, İspanya İç Savaşı ve Komintern konusunda mevcut literatüre emsalsiz bir katkı olmasını sağlayan, yeni belgeler içermesi değildir. Stalin politikalarının arkasında yatan saiklerin kapsamı ve dönem Avrupa'sındaki güçlerin karmaşık ilişkileri hakkında bize sunduğu yeni bakış açısı kitabı çok değerli kılmaktadır. Sovyet rejiminin tarihçisi, Moskova'nın İspanya karşısındaki tutumunda, devrimci hedeflerin yerini, giderek nasıl Sovyet devletinin güvenlik hedeflerinin aldığını, her zamanki berrak anlatımıyla göz önüne sermektedir. E.H. Carr, Komintern'in gün batımını incelediği bir önceki kitabında, "alacakaranlık dünyada..." tamamıyla ve geri dönülmez biçimde "varlığın nasıl gölgeye dönüştüğünü" göstermektedir. Bu gölge kötücüdür; Stalin, İspanya'ya gerçek askerî eğitmen ve danış-

manlarının yanı sıra, siyasi polis ajanlarını da göndermiştir. Böylelikle Moskova'dan, savaşla parçalanmış Madrid'e, Barcelona'ya, Valencia'ya iç mücadeleleri ihraç etmiştir.

Carr, yalnızca Sovyet Devrimi tarihçisi değildir, aynı zamanda Batı demokrasileri politikalarının çözümlenmesinde de yetkindir. Diplomasi ile geçen yılları ve soğukkanlı yansız tavrı, bütün diplomatik manevraların arkasında, bildik eski ideolojik zıtlıkların yattığını tüm çıplaklığıyla görmesini sağlamıştır. Fransa ve Britanya için, halk cephesi sloganları ne kadar “ılımlı”, “demokratik”, “yurtsever” olursa olsun, Stalin sadece bir devrim kışkırtıcısıdır. Avrupalı sosyalistlere ise, daha çok devrimin mezar kazıcısı gibi görünmektedir. Stalin ise, Münih Antlaşması'nda doruğa çıkan taviz politikasını, Batılı hükümetlerin dar görüşlülüğü veya güçsüzlüğüne değil, kökleşmiş komünizm korkularına bağlamakta ve güç eksenini Doğu'ya çevirme niyetlerinden şüphe etmektedir.

Paris, Londra, Cenevre'de gerçekleştirilen gizli toplantılarda siyasetçilerin, faşist saldırganlık karşıtı ahlaki nefret söylemlerinin nasıl da içi boş olduğunu, “bir yığın saçmalığı kolayca terk etme sezgisi”ni harekete geçiren keskin zekâsıyla, göstermiştir. Kulağa hoş gelen “müdahale etmeme ilkesi” ile perdelenen eylemsizlikleri acımasız bir saçmalığa dönüşmüş, İkinci Dünya Savaşı'nın ilk çarpışmasında savunmasız İspanya'yı yalnızlığa terk etmiştir.

Bu çalışmasında yazar, en külfetli materyalleri, geçmişteki kitaplarından daha sıkı dokunmuş bir metin haline getirmiştir. Daha uzun yaşasaydı, muhakkak ki kitabı daha fazla gözden geçirir ve geliştirirdi. Hızla geçen zaman duygusunu metne de yansıtmıştır ve bu arka plandaki hız, trajik sonuna doğru ilerleyen hikâyenin yoğunluğunu ön plana çıkarırken, aynı zamanda, İspanya ve Avrupa üzerine çöken felaketin büyüklüğünü daha etkileyici biçimde aktarmasını sağlamıştır.

E.H. Carr, eserlerine katkıda bulunanlara teşekkürlerini sunarken son derece cömertti. Çalışmalarında ona yardım eden meslektaşlarına, kurumlara, arkadaşlarına karşı şükran duygularına yer verirdi. Son elyazmalarının baskıya hazırlanmasını bana emanet etmesi, benim için gurur kaynağıdır. Bu kitabın hazırlanmasında ona yardım eden Jonathan Haslam'ın katkıları paha biçilmezdir. J. Haslam beni de, *Foundations of Planned Economy* (1969) çalışmasının ilk iki cildinin ortak yazarı Prof. R.W. Davies'in bilgi ve deneyiminden yararlanma konusunda cesaretlendirmiştir. Her iki meslektaşına da şükranlarımı sunarım. Onların yardım ve deneyimi olmadan işim çok daha zor olurdu. Güveni, desteği ve yakınlığından dolayı John H. Carr'a kişisel teşekkürlerimi sunarım.

Londra, Temmuz 1983